

بازتاب شیعه پژوهی در فضای مجازی

حمید رضا کاهانی*

■ مقدمه :

اینترنت شبکه‌ی بین‌المللی قابل دسترس برای عموم است که شامل رایانه‌هایی است که بوسیله‌ی پروتکل واحدی^۱ جهت رد و بدل کردن بسته‌های اطلاعاتی بایکدیگر متصل هستند^۲. هر چند پیدایش اینترنت به امور نظامی و امنیتی اطلاعاتی باز می‌گردد اما با مشخص شدن فوائد و کاربردهای بسیار آن و منافع‌هایی که در جهت امور اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در جوامع دارد، این فناوری وارد زندگی مردم شده و حوزه‌های مختلف زندگی و از جمله حوزه‌ی فرهنگ را تحت تأثیر قرار داد. رشد پایگاه‌های اطلاعاتی در محیط وب و فراگیر شدن نسبی شبکه‌ی اینترنت در بین مردم کشورهای مختلف و امکانات فراوان

۲۳۶

فصلنامه‌ی امامت پژوهی - شماره اول - بهار ۱۳۹۰

* پژوهشگر و دانش‌آموخته مرکز تخصصی امامت

۱. TCP/IP

۲. سایت رشد

آن که هر روز نیز رو به گسترش بود، زمینه‌ی اقبال گسترده مردم را به این فناوری فراهم آورد، علی‌الخصوص که فراتر از قوانین متداول کشورها به کاربران اجازه می‌داد در سطحی گسترده و حجمی وسیع به تبادل نظرات و ایده‌ها و اطلاعات بپردازند. بخشی از این محیط درهم تنیده‌ی وب به حوزه‌ی علوم انسانی و ادیان اختصاص دارد که مراجعی زیاد کاربران نشان از اقبال عمومی به این امر بوده و ضرورت حضور جریان‌های فکری شیعی را در این محیط چند برابر می‌نماید. از این منظر، تحقیق حاضر در صدد بررسی آن است که در محیط مجازی وب و در حوزه‌ی انگلیسی زبان آن، جهت معرفی شیعه و تشیع با چه سایت‌ها و با چه محتوایی در آنها مواجه می‌شویم و اگر یک شخص کاملاً بیگانه از مکتب تشیع بخواهد از طریق جستجو در اینترنت با عقائد تشیع آشنا گردد با چه فضایی روبرو خواهد شد و اساساً آیا می‌توان انتظار داشت که محتوای موجود در پایگاه‌های اینترنتی در جهت تبیین شیعه، ذهنیت درست و منطبق با آنچه که در تشیع است را در نظر مخاطب غیر شیعه ایجاد نماید؟

■ روش انتخاب پایگاه‌ها

روش کار بدین گونه است که ابتدا لغاتی را که یک کاربر غیر شیعه برای کسب اطلاعات و جهت آشنایی با شیعه در موتورهای جستجو به کار می‌برد گزینش نموده، سپس جستجوی خود را در این موتورها بر مبنای آن لغات انجام دادیم. از آنجا که نتایج جستجوهای این موتورها شبیه به هم بوده و کاربران عمومی نیز فقط از چند موتور مشهور و در عین حال محدود استفاده می‌نمایند که مهمترین و برترین آنها موتور جستجوی گوگل می‌باشد، ما مبنای کار خود را همین موتور جستجو قرار داده‌ایم. همچنین به دلیل اینکه یک کاربر عمدتاً در نتایج یک جستجو به چند صفحه‌ی اولیه‌ای که سایت‌های مرتبط با کلمه‌ی جستجو شده در آن صفحات بیشتر است اهمیت زیادی می‌دهد؛ فقط چهار صفحه‌ی اول هر جستجو را بررسی و در نهایت، تعداد ۱۶ پایگاه اینترنتی را که بیشترین حضور را در نتیجه‌ی جستجو داشتند برگزیدیم، لذا شاکله‌ی اصلی این نوشتار بر مبنای تحلیل این سایت‌ها می‌باشد.

تذکر چند نکته

۱ - روشن است که در بررسی سایت‌ها، از تحلیل سایت‌های خبری و سیاسی و نیز وبلاگ‌ها به جهت علمی نبودن و مستند نبودن آنها خودداری شده است و نیز از آنجایی که بخش زیادی از نتایج جستجو را خبرهای سیاسی و اجتماعی منطقه‌ی خرساز خاورمیانه و مسائل مرتبط با تشیع و افراد فعال سیاسی شیعه در این منطقه تشکیل می‌دهد، این موارد نیز به جهت خارج بودن از موضوع، مورد بررسی قرار نگرفته است.

۲ - از آنجایی که برخی از کلمات مورد استفاده برای جستجو در سایر زبانها (انگلیسی، فرانسه و ...) دارای معانی دیگری نیز هستند و ما را برای پیدا کردن سایت‌های شیعه با مشکل مواجهه می‌کنند، بخش زیادی از نتایج جستجو به طور خود به خود از حوزه‌ی بررسی ما خارج خواهد گردید.

۱ پایگاه اینترنتی ویکی پدیا^۱

پایگاه اینترنتی ویکی پدیا معمولاً اولین نتیجه‌ی جستجو در تمامی لغات^۲ می‌باشد، این سایت یک دایرة المعارف آزاد مبتنی بر وب است که اطلاعات و مقالات آن تماماً توسط کاربران معمولی تهیه می‌گردد و هر کاربر دیگری نیز می‌تواند مطالب دیگران را ویرایش و اصلاح کرده و یا حتی تمامی مطالب موجود در موضوعی را حذف نماید، لذا این خصوصیت، اعتبار این سایت را از جهت صحت و استناد علمی به آن کاهش داده است، در عین حال این سایت روندی رو به رشد دارد و روز به روز ارجاع به آن در اینترنت در حال افزایش می‌باشد.

در صفحه‌ی اسلام شیعی، و یکی پدیا این مطالب آورده شده است: تعریف شیعه در لغت و اصطلاح، باورهای شیعیان، امامت، حکومت اسلامی، عصمت، زیر شاخه‌های اسلام، خاستگاه تشیع، امامان شیعیان دوازده امامی، منابع فقه شیعه، علایم ظاهری شیعیان، جغرافیای تشیع، مراجع تقلید شیعه، کتاب‌شناسی.

در این صفحه ابتدا به تعریف شیعه پرداخته سپس پیرامون انشعابات شیعه و مسئله‌ی اختلاف جانشینی و دیدگاه شیعیان پیرامون اصل خلافت و جانشینی پیامبر ﷺ مطالبی را ذکر می‌نماید و در ادامه دیدگاه اهل سنت را در مورد جانشینی بیان می‌کند، سپس به

۱. http://en.wikipedia.org/wiki/Shia_Islam

۲. به خاطر همین ویژگی، این سایت سومین سایت پربازدید اینترنت و در بسیاری از موارد، تنها سایت مورد رجوع افراد برای شناخت یک مطلب می‌باشد.

بیان اختلاف امامیه با اسماعیلیه و زیدیه می‌پردازد و در پی آن تعریفی از نماز شیعیان ارائه کرده و سپس درباره‌ی اعتقاد شیعیان نسبت به امام زمان علیه السلام مطالبی را بیان می‌کند. از جمله مواردی که در این صفحه مطرح شده بحث عصمت است که تا حدودی نزدیک به نظریه‌ی امامیه در این باب می‌باشد.

در بحث توسل، متن ذکر شده، فاصله‌ی بسیاری با عقیده‌ی شیعیان در این موضوع دارد و فقط در مقام بیان این مساله است که در بین مسلمانان بر سر اصل توسل اختلاف است و اجمالاً شیعیان و صوفیه و جماعت بریلویه از اهل سنت توسل را جایز میدانند.

در ادامه در تبیین اعتقاد به ائمه‌ی دوازده گانه، بیان می‌دارد که امام علی علیه السلام سومین جانشین ابوبکر است که البته به عقیده شیعیان، وی اولین امام و جانشین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشد.

در انتهای نوشتار سایت و یکی پدیا بحث ولایت فقیه مطرح می‌شود و سپس اسامی امامان اسماعیلیه و زیدیه ذکر می‌شود.

با توجه به این نکته که بسیاری از مطالب موجود در این پایگاه با واقعیت اعتقادی شیعیان مطابقت ندارد می‌توان نتیجه گرفت که قسمت‌های مهمی از مقالات پایگاه توسط افراد ناآشنا با مبانی شیعه نگاشته شده است.

از نکات قابل تامل در برخی مقالات، منابع ارجاع داده شده در آن می‌باشد به طوری که در ۱۲ مورد از آن به کتاب «موجان مومن» ارجاع داده شده است. «موجان مومن» یک نویسنده بهایی است که دارای تالیفاتی می‌باشد و ارجاع به نوشته‌های یک بهایی در مقاله‌ای که به بررسی تشیع پرداخته است، جای تامل دارد.

The Shi'a HOMEPAGE

"Every day is 'Ashura and every land is Kerbala"
Imam Ja'far ibn Muhammad As-Sadiq (A.S.)

۲ پایگاه اینترنتی شیعه^۱

این پایگاه اینترنتی به جهت دامنه‌ی خوبی که انتخاب نموده، معمولاً در نتایج جستجوهای مرتبط با تشیع در صفحه‌ی نخستین رخ می‌نماید و از آنجایی که توسط شیعیان ساکن آمریکا تاسیس شده است می‌تواند عاملی مهم در جهت تبلیغ مکتب تشیع بوده و اطلاعات خوبی در این زمینه در اختیار مخاطبان قرار دهد.

این سایت دارای قسمت‌های مختلفی است، از جمله: چهارده معصوم، دعاها، ایمان، مقالات اسلامی، معرفی سایر سایت‌های اسلامی، اصول اسلام (اصول دین)، زندگی‌نامه‌ی مسلمانان تأثیرگذار در اسلام، منابع متنی اسلامی، فهرست شرکت‌ها و سازمان‌های شیعه، نکاتی پیرامون نماز و... که در هر یک از موضوعات نیز مطالب مفیدی جمع‌آوری شده است، مثلاً در قسمت «معرفی سایر سایت‌های اسلامی» اطلاعات مناسبی از موسسات فعال در کشورهای مختلف از جمله آمریکا و کانادا دارد که برای ساکنان اروپا و آمریکا می‌تواند مفید واقع شود.

در قسمت نماز یک فایل آموزش عملی نماز قرار دارد که قابل دریافت بوده و ضمن پاسخ‌گویی به سوالات مختلف در باب نماز، وجه تمایز نماز شیعیان را با اهل سنت تبیین نموده است. در قسمت اصول اسلامی یک دوره‌ی فشرده‌ی اصول دین را شامل توحید و عدل و نبوت و امامت و معاد بیان نموده که برای آشنایی با تشیع مناسب است.

infoplease®

All the knowledge you need.

۳ پایگاه اینترنتی اینفوپلیز^۱

این پایگاه یک دانش نامه‌ی آمریکایی است که تمامی اطلاعات مورد نیاز یک شهروند آمریکایی را در اختیار کاربرانش قرار می‌دهد. بخش دایرة المعارف این سایت حدوداً شامل ۵۷ هزار مقاله و مطلب می‌باشد که از دایرة المعارف کلمبیا - که توسط دانشگاه کلمبیا در کشور آمریکا منتشر شده - استخراج شده است.

متنی که در واژه‌ی **shiits** در این دایرة المعارف اینترنتی برای تعریف شیعه آمده دارای ابهام است و از منظر جامعه‌شناختی و سیاسی می‌باشد و اساساً نقش آفرینی امور سیاسی در این مقاله بسیار پر رنگ می‌باشد. در این متن پیوندی هم به مدخل بهائیت داده شده که ارتباط آن با تعریف شیعه در این نوشته جای سوال دارد.

در ادامه به عناوین دیگری اشاره می‌نماید که به صورت فهرست وار به آنها اشاره می‌گردد: خلافت امام علی (علیه السلام) و انتقال حق امامت به امام حسن (علیه السلام) و سپس امام حسین (علیه السلام)، روز عاشورا و اهمیت آن برای شیعیان، اهمیت امام و اینکه مساله‌ی تمرکز در شخص امام توسط شیعیان نخستین صورت گرفته است، کانون‌های مهم جمعیتی شیعیان در جهان معاصر، مرجعیت علمای شیعه و مسئله‌ی خمس، سلسله مراتب روحانیت شیعه، پیدایش رسمیت شیعه در ایران که موجب گسترش دخالت روحانیون شیعه در امور اجتماعی شد، مبارزات سیاسی علمای شیعه با نفوذ استعمارگران و پیروزی سیاسی انقلاب ایران. در انتها اشاره می‌گردد که مقاله‌ی فوق از دو کتاب اقتباس شده است که کتاب اول با عنوان «مقدمه‌ای بر اسلام شیعی»^۲ متعلق به نویسنده‌ی بهائی، «موجان مومن» می‌باشد.

۲۴۲

فصلنامه‌ی امامت پژوهی - شماره اول - بهار ۱۳۹۰

۱. <http://www.infoplease.com/ce6/society/A0844916.html>

۲. An Introduction to Shii Islam (1985)

این پایگاه اینترنتی متعلق به دانشگاه شیپ پنس بورگ ایالت پنسیلوانیای کشور آمریکا می‌باشد که عنوان مدخل مرتبط با بحث ما در آن، **سنی‌ها و شیعیان** بوده که توسط دکتر «سی جورج بوئری»^۲ نوشته شده است. ساختار این متن حکایت از اطلاعات اندک نویسنده - که دارای صبغه‌ی سیاسی نیز می‌باشد - نسبت به تشیع می‌باشد. این مقاله در تعریف شیعه و پیدایش و دوام آن اطلاعات درستی به خواننده نمی‌دهد و با واقع امر تفاوت دارد. در بخشی از این مقاله آمده است:

شیعی بر گرفته از کلمه شیعه است که به معنای طرفدار (علی علیه السلام) است. آن‌ها بیشتر در ایران و عراق و در میان فلسطینی‌ها هستند. آن‌ها نسل مشخص و بی‌واسطه‌ی (مستقیم) علی علیه السلام امامان را معصوم و وارث راستین محمد صلی الله علیه و آله و سلم می‌دانند. علی علیه السلام امام اول، پسرش حسن علیه السلام دومین امام و سپس فرزند دوم ایشان، حسین علیه السلام، سومین امام بود. پسر علی علیه السلام در جنگ با خلیفه معاویه کشته شد. به هر حال جانشینی آن‌ها با امام دوازدهم - که در سال ۹۴۰ میلادی مخفی شد - به پایان رسید. بیشتر شیعیان بر این باورند که امام دوازدهم روزی، به عنوان مهدی یا مسیح (موعود)، دوباره ظاهر خواهد شد و دیگر بار رهبری خود را بر جهان اسلام اعلام خواهد کرد.

روش نگارش این مقاله پدیدار شناسانه است و محتوای مقاله گویای اطلاعات اندک نویسنده و یا شاید نگرش منفی او می‌باشد. از جمله ضعف‌های فاحش مقاله، عدم استناد به منابع معتبر تاریخی و استفاده از اعتقادات سنیان به عنوان مستندات قسمت‌هایی از متن می‌باشد.

۱. <http://webpace.ship.edu/cgboer/sunnisshiites.html>

۲. Dr. C. George Boeree

پایگاه اینترنتی الاسلام^۲ یک پایگاه اطلاع رسانی بزرگ شیعه می‌باشد که به جهت عنوان خود توانایی زیادی در ارائه‌ی تصویری موثر از مکتب تشیع دارد، به خصوص افرادی که قصد آشنایی با اسلام را دارند با جستجوی کلمه‌ی «اسلام» در وب به این سایت هدایت می‌گردند. این سایت به شش زبان انگلیسی، بنگالی، اردو، ایتالیایی، اسپانیایی و عربی به ارائه‌ی مطالب خود می‌پردازد و توسط شیعیان ساکن کشور آمریکا اداره می‌شود. تنوع اطلاعات موجود در این سایت، کمک شایانی در یافتن جواب سوالات به کاربران، برای آشنایی با مکتب تشیع می‌نماید. برخی از عناوین این سایت بدین قرار می‌باشد: بررسی تشیع و تسنن محرم و کربلا، قوانین اسلامی، نهج البلاغه، رویداد غیر خم، دایرة المعارف شیعه، کتابخانه و بخش‌های متنوع دیگری که در برداشتن اطلاعات مفید، این سایت را برای کاربران بسیار جذاب نموده است.

یکی از بهترین بخش‌های این سایت، بخش «دایرة المعارف شیعه»^۳ است که حاوی مطالب بسیار مفید برای شناساندن شیعه و تشیع می‌باشد. بعضی از بخش‌های این دایرة المعارف بدین قرار است: قرآن و اهل بیت علیهم السلام، چرا مدرسه اهل بیت علیهم السلام؟، اهل بیت علیهم السلام چه کسانی هستند؟، عصمت پیامبران علیهم السلام، رهبری و عصمت، دوازده امام، تفاوت عمده بین شیعه و سنی، غدیر خم، اسلام ابوطالب علیه السلام، تراژدی کربلا. نسخه‌ی دوم^۴ این دایرة المعارف در سال ۱۹۹۵ میلادی ارائه شده و در سال ۲۰۰۱ میلادی در آن تجدید نظر صورت گرفته است. در دیباچه‌ی این کتاب بیان شده که این دایرة المعارف در حال تغییر و بهبود مطالب موجود در آن می‌باشد و لذا تقاضا شده که

۱. <http://www.al-islam.org/encyclopedia>

۲. al-islam

۳. A Shiite Encyclopedia

۴. Version 2.0 October 1995

کابرن برای بهتر شدن کیفیت مطالب آن پیشنهادات و انتقادات خود را ارسال نمایند . این سایت ، با اقبال بسیاری در محیط وب روبرو شده به طوری که معمولاً بیش از ۲۰۰۰ نفر به صورت برخط^۱ در حال استفاده از آن می‌باشند. از دیگر مزایای این سایت ایجاد پیوند جهت دریافت تمام دایرة المعارف آشنایی با مکتب تشیع برای کاربران می‌باشد .

۶ پایگاه اینترنتی دانشنامه‌ی بریتانیکا^۲

دانش نامه‌ی بریتانیکا^۳ نام دانش نامه‌ای است که اولین بار در سال ۱۷۶۸ میلادی در ادینبورگ (پایتخت اسکاتلند) منتشر شد و قدیمی‌ترین دانشنامه‌ی موجود به زبان انگلیسی محسوب می‌شود . این دانش نامه در حال حاضر یکی از مهم‌ترین منابع به زبان انگلیسی به شمار می‌رود که ویرایش و انتشار آن تا به امروز ادامه یافته است . بریتانیکا در بسیاری موارد علمی‌ترین و آکادمیک‌ترین دانش نامه‌ی دنیا شناخته شده است ، چاپ پانزدهم این دائرة المعارف در ۲۲ جلد و ۶۵۰۰۰ مقاله عرضه شده است . در نسخه‌ی اینترنتی آن نیز ۱۲۰۰۰۰ مقاله موجود می‌باشد .
در تحت عنوان « تشیع » از جمله آمده است :

در اوائل تاریخ اسلام ، شیعیان ، حزب سیاسی بودند (در زبان عربی، شیعه‌ی علی یعنی طرفداران علی) که از برتری علی بی ابی طالب (چهارمین خلیفه [خلیفه یعنی جانشین محمد ﷺ] و در مراحل بعد ، از برتری فرزندان او حمایت می‌کردند. با شروع فعالیت به عنوان یک حزب سیاسی ، این گروه به تدریج به یک جنبش سیاسی [به نام] تشیع

۱. Online

۲. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/540503/Shiite>

۳. Encyclopedia Britannica

توسعه یافت که نه تنها اسلام سنی را تحت تأثیر قرار داد؛ بلکه تعدادی از فرقه‌های مهم را - که اصطلاح شیعه به آنها نیز اطلاق می‌شود - به وجود آورد.

حضرت محمد ﷺ در سال ۶۳۲ میلادی بدون وارث فوت کرد، هیچ‌یک از پسران او زنده نماندند تا به بزرگ سالی برسند و اجماع گسترده‌ای از کسانی که در مدینه حاضر بودند، صحابه‌ی دیرین او، ابوبکر را به عنوان جانشین او تعیین کردند... در سال ۶۵۶ میلادی علی علیه السلام تا حدودی با حمایت کسانی که خلیفه‌ی سوم، عثمان را به قتل رسانده بودند، برای خلافت مطرح گردید.

بخش‌های دیگر این مقاله شامل موارد زیر می‌باشد: اوائل توسعه [شیعه]، رشد گرایش شیعه‌ی امامی، اسماعیلیه، اثناعشریه، گرایش سیاسی شیعه و دولت صفوی، گرایش شیعه در جهان معاصر.

در انتهای مقاله پیوندهای زیادی به مقالات دیگر که از جهاتی با تشیع و یا شیعیان ارتباط دارد ایجاد شده است که بخش زیادی از این پیوندها مربوط به شیعیان خاورمیانه می‌باشد. از کاستی‌های بارز مقاله - آنچنان که از متن آن بر می‌آید - اطلاعات اندک نویسنده از تاریخ تحولات صدر اسلام و عدم رجوع به منابع شیعی معتبر است.

۷ پایگاه اینترنتی شیعه سرچ^۱

این پایگاه اطلاع رسانی که بزرگترین دایرکتوری تخصصی پایگاه‌های شیعی در دنیای بهم تنیده‌ی وب می‌باشد، بیش از یک دهه است که در عرصه‌ی اینترنت فعال بوده و به شش زبان انگلیسی، فارسی، اردو، فرانسوی، عربی و هندی به کاربران خدمات ارائه می‌نماید. این سایت توسط شیعیان ایران راه‌اندازی شده و مرکز آن در شهر مقدس مشهد می‌باشد. این پایگاه تمامی مطالب موجود در پایگاه‌های شیعی را در قالب دسته بندی‌های بدیع و گسترده در اختیار کاربران قرار می‌دهد، به طوری‌که در زمینه‌ی جستجوی تخصصی در عقاید و فرهنگ شیعیان در نوع خود منحصر به فرد بوده و در بحث جستجوی ادیان در اینترنت به موتور جستجوی تخصصی تشیع تبدیل شده است. سابقه‌ی ده ساله‌ی ایجاد این سایت، ما را بایک سایت بسیار غنی با محتوای متنوع و بخش‌های مختلف مواجه می‌سازد. طبق گفته‌ی مدیریت آن، این سایت دائم در حال رصد دنیای وب بوده و سایت‌های جدید شیعه را در دایرکتوری خود اضافه می‌نماید. گمان ما بر این است که کاربر غیر مسلمان انگلیسی زبان با ورود به این سایت به مجموعه‌ی بسیار خوبی از اطلاعات موجود در سایت‌های شیعی دست پیدا خواهد کرد که برای آشنایی او با تشیع مفید و راه گشا خواهد بود.

به نظر می‌رسد که برای تکمیل و توسعه این پایگاه در عرصه‌های علمی و پژوهشی و مواجهه‌ی فکری با اندیشه‌های رقیب، تلاش افزون‌تری لازم است.

Reformed Internet Ministries

۸ پایگاه اینترنتی خدمات دینی اینترنتی اصلاح شده^۱

پایگاه اینترنتی خدمات دینی اینترنتی اصلاح شده متعلق به کلیسای پروتستان کشور کانادا می‌باشد که با هدف اصلاح اطلاعات موجود در اینترنت در جهت تبلیغ مذهب پروتستان مسیحی و پرداختن به مذاهب دیگر جهت مطالعات تطبیقی از دیدگاه مسیحی برای شناخت بهتر این ادیان بنا شده است. مطالب مختلف این سایت از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۰ میلادی بر روی سرور آن قرار گرفته است و بخشی از آن به اسلام اختصاص یافته است. در ابتدای مدخل اسلام به طور مغرضانه ای وضعیت اقلیت‌های غیر مسلمان در کشورهای اسلامی سیاه نمایی شده است. در هر صورت این سایت با عینک بدبینی به اصل اسلام نگاه کرده لذا توقعی هم نیست که تصویری صحیح از تشیع و اعتقادات شیعیان به مخاطبان خود نشان دهد.

در این بخش از مقاله قسمتی از صفحه‌ی اسلام این سایت را که مربوط به تشیع است مرور می‌کنیم: نویسنده‌ی مقاله پس از بیان مختصری از کتاب **شیعه در اسلام**^۲ علامه طباطبایی، می‌نویسد:

تاریخ تشیع با پذیرش پاسخ علی (علیه السلام) به دعوت برای جانشین و وارث شدن، توسط محمد (صلی الله علیه و آله) آغاز می‌شود. به مجرد مرگ محمد (صلی الله علیه و آله)، اکثریت مسلمان به سرعت خلیفه ای - که علی (علیه السلام) نبود را انتخاب کردند. گروه اقلیت - که به این تصمیم اعتراض داشتند - به عنوان حزب یا شیعه‌ی علی (علیه السلام) شناخته شدند. طبق اعتقاد شیعیان، این نقطه، آغاز تشیع است. در ادامه، این مطلب را به این صورت نقد می‌کند که «برنارد لوئیس»^۳: استاد مطالعات

۱. <http://www.rim.org/muslim/shiite.htm>

۲. Allamah Tabatabai, Shiite Islam (Albany: State University of New York Press) 1975

۳. Bernard Lewis

خاور نزدیک در دانشگاه پرینستون کشور آمریکا موافق با این مطلب درباره پیدایش تشیع نیست و ابراز می‌دارد که مدارک لازم در این زمینه موجود نمی‌باشد، او می‌گوید:

تاریخ اولیه‌ی تشیع هنوز بسیار مبهم است. بسیاری از توصیفات و بیان‌هایی که در این باب به ما رسیده آثار تئولوژین‌ها و متکلمانی از هر دو [گروه] شیعه و سنی می‌باشد... که همه‌ی آن‌ها بعدها نوشته شده و غالباً هم‌اندیشه‌ها و کشمکش‌های زمان‌های بعد را در گذشته بازخوانی می‌کردند. آن‌ها در چنین رویکردی تمایل داشتند تا بسیاری از چیزهایی را که تغییر می‌کرد و آشفته و بی‌نظم بود، طبقه بندی و تثبیت کنند. به زودی شیعه شکل گرفت و از اسلام سنی، مشخص و متمایز گردید... مسلمانان تا این زمان یک اجتماع ساده‌ای بودند که درون آن گروه‌های مختلفی شکل گرفت و به شاخه‌های مختلف تقسیم شد...^۱ به گفته‌ی «جان ال اسپوزیتو»: «شورش حسین (علیه السلام)، پسر علی (علیه السلام) منجر به تقسیم جامعه‌ی اسلامی به دو شاخه‌ی عمده‌اش، شیعه و سنی گردید.^۲

در حالی که منشاء پیدایش شیعه به صدر اسلام برمی‌گردد، «اسپوزیتو»^۳ بدون مدرک، حادثه‌ی عظیم عاشورا را علت ایجاد شکاف در امت اسلامی می‌داند.

در ادامه به بیان اصل مهم در نزد شیعیان یعنی اصل امامت می‌پردازد و از کتاب شیعه در اسلام (اثر علامه طباطبایی) و سپس کتاب اسلام (اثر فضل الرحمان) این چنین نقل می‌کند که: تعدادی از فرق غالی شیعی بر این باورند که امام، تجسم خدا و حامل جوهر ذات خداوند است.^۴

در ادامه، این بحث را مطرح می‌کند که آیا بابت و بهائیت جزو فرق شیعه محسوب می‌شوند، و در مقام پاسخ بیان می‌دارد که عده‌ای از دانشمندان به این امر قائل شده‌اند اما برخی از علمای شیعه مانند علامه طباطبایی قائل به منتسب بودن بابت و بهائیت به

۱. Bernard Lewis, Islam in History (Chicago: Open Court, 1993), 298

۲. Esposito, John L. Islam – The Straight Path. New York: Oxford University Press, 1991

۳. Esposito, John L

۴. Rahman, Fazlur. Islam. London: Weidenfeld and Nicholson, 1966

شیعه نیستند. روش نگارش این مقاله در تعریف شیعه مبتنی بر نقد کتاب مرحوم علامه طباطبایی می باشد که توسط سید حسین نصر به انگلیسی ترجمه شده است .
استناد به منابع غیر مستند و عدم رجوع به منابع اولیه و معتبر شیعی و نقد دیدگاه شیعیان توسط افکار اهل سنت از کاستی های این مقاله می باشد .

۹ پایگاه اینترنتی پایگاه خدمات عمومی^۱

پایگاه اینترنتی « پایگاه خدمات عمومی » توسط شخصی که تحصیل کرده ی رشته ی فیزیک هسته ای در دانشگاه شیکاگو در کشور آمریکا می باشد ایجاد شده است . این وب سایت دارای اطلاعاتی متنوع از گرمای زمین و مشکلات و بلا یای طبیعی و هشدارهایی در مورد نحوه ی زندگی صحیح گرفته تا مطلبی پیرامون باورهای مذاهب مختلف می باشد. عمده اطلاعات موجود در این سایت اختصاص به باورهای مسیحیت دارد و شاید بتوان گفت که یک دایرةالمعارف مسیحی اینترنتی است که در کنار آن مقالاتی درباره ی دیگر ادیان نیز ارائه می نماید . از جمله ی این مقالات ، مقاله ی اسلام و تشیع می باشد که در حقیقت از شش مقاله ی مستقل از هم تشکیل شده است که هر کدام از آنها در ابتدا به علت و زمینه ی پیدایش تشیع پرداخته اند و سپس مطالب متنوع دیگری پیرامون تشیع ذکر کرده اند .

لازم بذکر است که سه منبع ارجاع داده شده در این مقالات از کتاب های نویسندگان بهائی می باشند.

۱. <http://mb-soft.com/believe/txo/shiites.htm>

۱۰ پایگاه اینترنتی شیعه^۱

دامنه‌ی انتخاب شده توسط این پایگاه اینترنتی دامنه‌ی مناسبی است و هنگام جستجو، جزو نتایج نخستین صفحه می‌باشد تمامی اطلاعات این سایت در جهت معرفی اجمالی شیعه و آموزه‌های آن می‌باشد.

محتوای این سایت حاوی موضوعات زیر می‌باشد:

- آشنایی با اسلام

- آموزش اولیه (مقدماتی) اسلام

- معرفی کتاب

- ریشه‌های اسلام شیعی

- منابع اندیشه‌ی شیعی

- آموزه‌ها

لازم به یادآوری است که مطالب این سایت بیشتر برگرفته از چند کتاب از علامه طباطبائی، سید حسین نصر و دیگران است و مطالب نوآمد فکری در باب تشیع کمتر به چشم می‌آید.

از جمله کاستی‌های این سایت می‌توان به نبودن مطالبی در آن از جمله پیرامون امامت و ویژگی‌های آن و دیدگاه شیعه نسبت به جانشینی پیامبر اسلام ﷺ اشاره کرد. همچنین عدم ذکر عدل و امامت در قسمت عقائد جای تامل دارد.

۱. <http://www.shia.com>

پایگاه اینترنتی اسلام برای امروز توسط فردی ایرلندی که مسیحی کاتولیک بوده و در جوانی با اسلام آشنا شده و مسلمان (سنی) گشته ایجاد شده است. مدیر این سایت علت تاسیس آن را انتقال تجربیات خود به مسیحیان غربی که می‌خواهند اسلام و مسلمانان را شناخته و در صورت تمایل مسلمان شوند، اعلام کرده است.

جهت‌گیری کلی این سایت، کلامی، اعتقادی و تاریخی می‌باشد و توسط افرادی از اهل تسنن که فارغ التحصیل دانشگاه بوده و هر کدام در دانشگاه‌های مختلف کشور آمریکا تدریس می‌نمایند، پشتیبانی علمی و محتوایی می‌شود. تقریباً همگی این افراد غرب نشین، اهل کشور پاکستان بوده و از جهت فکری وابستگی خاصی به اندیشمندان سنی پاکستانی مودودی دارند.

در این سایت صفحه‌ای به تشیع اختصاص یافته است که به بررسی آن می‌پردازیم: نام مقاله‌ای که در باب تشیع در این سایت وجود دارد «**منشاء پیدایش و به وجود آمدن تشیع و تسنن در اسلام**» می‌باشد که نویسنده‌ی آن حسین عبدالله امین (مدیر سایت) است و سعی او بر این بوده که تشیع را از منظر خود شیعیان بررسی نماید. در ادامه پیرامون سیر خلافت مطالبی تاریخی ذکر کرده که برای یک شخص بی اطلاع از این مسائل دارای ابهامات زیادی می‌باشد.

فهرست بعضی از مطالبی که در این صفحه اینترنتی آمده است بدین قرار است: تفاوت‌های کلامی و تلاش در جهت ارتقاء وحدت، تفاوت عملی (تفاوت‌هایی که شیعیان در انجام اعمال عبادی با دیگر فرق اسلامی دارند مانند تفاوت در وضوء و نحوه‌ی نماز خواندن و قائل بودن به ازدواج موقت و دائم)، **شیعیان امروز**، **فتوای شیخ سلتوت درباره‌ی شیعه**، **اصول دین و فروع دین از نظر شیعه** (در این قسمت اصول دین و فروع دین را

۱. <http://www.islamfortoday.com/shia.htm>

برشمرده و ضمن نام بردن پیامبران الهی ، نام پنج تن و چهارده معصوم را با ذکر القاب آنان و تاریخ تولد و شهادت آن بزرگوران آورده است و در انتها بعضی از اسماء و صفات الهی را به همراه توضیحی مختصر درباره آنها ذکر نموده است).

HyperHistory.net

HYPERLINKED WORLD HISTORY WITH BIBLICAL PERSPECTIVE

۱۲ پایگاه اینترنتی ماوراء تاریخ^۱

یک پایگاه اطلاع رسانی مذهبی مسیحی بوده که در حقیقت پایگاهی است دانشگاهی و در کشور آمریکا قرار دارد. این سایت مبنای خود را جهت بررسی تاریخ ، کتاب مقدس مسیحیان قرار داده است. آنچنان که در این پایگاه آمده ایجاد این سایت به منظور یاری رساندن به حدود یک میلیون دانشجو می باشد که حدود ۸۰ درصد آنها به اعتقاد این سایت مسیحی بوده و از طریق اینترنت در آمریکا و حدود ۱۱۵ کشور دیگر درس می خوانند. این پایگاه حدود ۲۰۰۰ مقاله را در خود جای داده است.

یکی از پایان نامه هایی که چکیده ی آن در این سایت قرار داده شده است مقاله ایست با عنوان « **تسنن و تشیع از انشعابات اسلام** » که طی آن به مطالعه و بررسی تطبیقی بین اسلام و مسیحیت از جهت ایجاد انشعاب بزرگ دو جریان تأثیر گذار تشیع و تسنن در اسلام و کاتولیک و ارتودکس در مسیحیت می پردازد و سپس مطالعه ای تطبیقی بین تشیع و تسنن دارد که در چه اعتقاداتی دارای تشابه و در چه مواردی اختلاف دارند. سپس به بررسی اعتقادات تشیع و تسنن - توحید و نبوت و معاد - می پردازد و بیان می دارد که آنها در موارد کلی اختلافی با هم ندارند و همچنین در احکام شرعی مانند قتل ، زنا ، دزدی با هم یک عقیده اند و تفاوتی میان آنها نیست . در عین حال به تشریح اختلاف دیدگاه تشیع و تسنن پیرامون مسئله ی توحید و جسمانیت پرداخته است .

در این مقاله آمار مسلمانان را یک میلیارد و یک صد و شصت میلیون نفر بیان نموده که

۲۵۳

۱. <http://www.hyperhistory.net/apwh/essays/comp/cw11sunnishiitesplit.htm>

۹۴۰ میلیون نفر آن‌ها اهل سنت بوده و ۱۲۰ میلیون نفر آن‌ها شیعیان می‌باشد که البته این آمار در مورد شیعیان درست نمی‌باشد زیرا جمعیت شیعیان^۱ بسیار فراتر از این مقدار است.

۱۳ پایگاه اینترنتی دانشگاه جرجیا^۲

پایگاه اینترنتی دانشگاه جرجیا^۳ واقع در ایالت جرجیای کشور آمریکا می‌باشد که در کنار اطلاعات متنوع و زیادی که در این سایت وجود دارد، صفحه‌ای نیز با عنوان «**تشیع و جنبش‌های مسلمان مرتد و گمراه در نگاه شیعیان**» به تشیع اختصاص داده شده است که خود این عنوان دارای مسئله بوده و چالش برانگیز است. از عنوان تیتیر که بگذریم با متنی مواجه می‌شویم که با دسته بندی خوبی که از فرق شیعه ارائه کرده و با ارجاعات زیادی که به سایت‌های دیگر داده است بستر مناسبی برای تحقیق و بررسی فراهم آورده است. البته در بیان جنبش‌های انحرافی و گمراه در شیعه به احمدیه اشاره کرده در حالی که واضح است که خاستگاه فرقه‌ی «احمدیه» در میان شیعیان نیست.

در این متن بعد از تقسیم بندی فرق شیعه به خاستگاه پیدایش تشیع اشاره می‌کند. تعداد زیادی پیوند در این صفحه به سایت‌های دیگر موجود می‌باشد که بخشی از عناوین آنها بدین قرار می‌باشد: شیعه، نمای کلی از تفاوت بین تشیع و تسنن، شیعه در اسلام، دایرة المعارف شیعه، باورهای شیعه‌ی امامیه، نهج البلاغه، اصول کافی، تهذیب الاحکام و الاستبصار شیخ طوسی، کربلا و امام حسین (علیه السلام)، خاموش (اثر استاد عبدالعزیز ساشادینا).

۱. دراطلاعاتی که مدتی پیشتر در برخی منابع انتشار داده شده بود آمار شیعیان جهان بیش از ۲۰۰ میلیون نفر برآورد شده بود. جهت اطلاع بیشتر به سایتهای زیر مراجعه نمایید:

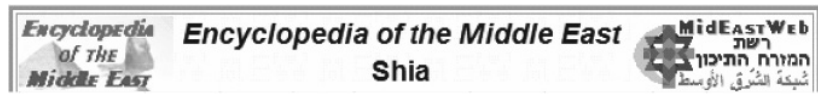
<http://www.ebtekarnews.com/Ebtekar/News.aspx?NID=5931>

http://www.jahaneshia.com/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=82

۲. <http://www.uga.edu/islam/shiism.html>

۳. The University Of Gergia

تعدادی از پیوندها نیز به سایت‌های اسماعیلی و پس از آن زیدیه و نصیریه و احمیدیه اختصاص دارد که از آن جمله است: معرفی مختصر فرق اسماعیلی، دروزیان، بهره‌ها، نزاریان و آقاخانیه.

۱۴ پایگاه اینترنتی دایرة المعارف خاورمیانه^۱

پایگاه اینترنتی دایرة المعارف خاورمیانه^۲ متعلق به دانشگاهی به نام خاورمیانه^۳ است که در کشور فلسطین اشغالی (اسرائیل) قرار دارد و به سه زبان انگلیسی، عربی و عبری ارائه‌ی خدمات می‌نماید. در مدخل شیعه‌ی این دایرة المعارف با اطلاعاتی کمتر نسبت به سایر مدخل‌ها و بخش‌های دیگر آن مواجه می‌شویم. در این سایت تعریف ناقصی از شیعه ارائه شده است که برای خواننده‌ی غیر شیعه - خصوصاً اگر غیر مسلمان باشد - تداعی کننده‌ی این مطلب است که شیعه یک گروه متعصب و با تعصبی خاص نسبت به یک جریان خانوادگی در بین مسلمانان می‌باشد و هیچ تصویری را از معتقدات تشیع به خواننده متن نمی‌دهد. متأسفانه در این دایرة المعارف ارجاع دیگری برای توضیح بیشتر اعتقادات شیعه داده نشده است در حالی که در ادامه به بیان شاخه‌های موجود در شیعه پرداخته و تعدادی از این فرقه‌ها را - از جمله اسماعیلیه - نام برده و مطالب پیوندی که برای توضیح آن ایجاد کرده، انبوه تر و گسترده تر از اصل خود شیعه می‌باشد.

۱. <http://www.mideastweb.org/Middle-East-Encyclopedia/shia.htm>

۲. EncyclopediaOfTheMiddleEast

۳. MiddleEast

پایگاه اینترنتی احیاء یک سایت سلفی می‌باشد که از کشور پاکستان پشتیبانی شده و دارای بخش‌های متنوعی می‌باشد که از آن جمله می‌توان به بخش مقالات، کتابخانه، دریافت فایل، سخنرانی، واژه نامه و بخش‌های متنوع دیگر اشاره نمود. بخشی از مقالات این سایت که همت خود را در جهت معرفی اسلام از نگاه این تیمیه (نظریه پرداز وهابیان) صرف نموده مرتبط با تشیع بوده و در تحت مدخل مقالات بر رد شیعه و روافض پنج مقاله به این منظور اختصاص داده شده است. این مقالات عبارتند از: الکافی، بخاری تشیع^۲، مرام و منش تشیع^۳، ازدواج موقت و عدم مشروعیت آن در اسلام^۴، چه کسی حسین علیه السلام را کشته^۵، نظرات و آرای پژوهشگران مسلمان درباره‌ی خمینی^۶

البته بخش‌های دیگری نیز در این سایت وجود دارد که به شیعه اختصاص داده شده است که در تمام این موارد آنچه از شیعه و تشیع ذکر شده جملگی در نقد و رد شیعه و اثبات کفر و انحراف تشیع از اسلامی که این سایت منادی آن است می‌باشد. این سایت دارای بخش صدا و تصویر نیز می‌باشد که قسمت‌هایی از این بخش نیز به نقد و رد شیعه اختصاص یافته است. آماری که در این سایت از میزان بازدید کاربران ارائه شده حاکی از بازدید نسبتاً زیاد از محتوای این سایت توسط کاربران اینترنت می‌باشد.

۱. <http://www.ahya.org>
۲. Al Kafi - The Bukhari of Shi'ism
۳. The Creed Of Shia
۴. Temporary Marriage & Its Illegitimacy in Islam
۵. Who Killed Al-Hussain?
۶. Fataawaa of Muslim Scholars on Khomeini

پایگاه اینترنتی الشیعه، یکی از بزرگترین پایگاه‌های اینترنتی شیعه می‌باشد که توسط موسسه‌ی آل‌البتیت^۲ ایجاد شده است، نام مناسب این سایت که معتقدان به تشیع آن را اداره کرده و تصویری روشن از شیعه عرضه می‌نمایند یکی از مزیت‌های این پایگاه اینترنتی می‌باشد که دسترسی کاربران را به سایتی با محتوای گسترده و متنوع در جهت آشنایی با تشیع میسر می‌نماید. قدمت تاسیس این سایت به بیش از ده سال می‌رسد و به سی زبان از جمله انگلیسی، عربی، اردو، فرانسه، فارسی، اسپانیایی، ژاپنی و چینی در حال ارائه خدمات به کاربران اینترنت می‌باشد.

قسمت انگلیسی سایت دارای بخش‌های متنوعی می‌باشد که تعدادی از این بخش‌ها عبارتند از: قرآن کریم، اسلام، شیعه، حدیث، اهل بیت علیهم‌السلام، احکام، کتابخانه، پرسش و پاسخ، مسائل اجتماعی، مقالات، کودکان، اخلاق، فلسفه و ... در هر بخش از این سایت با مطالب متنوع و موضوعات گسترده‌ای مواجه می‌شویم که نشانگر تلاش گسترده‌ی مدیران آن در ایجاد و اداره‌ی این سایت می‌باشد.

■ بررسی کلی سایت‌ها

در بررسی کلی تمام سایت‌هایی که در این جا آورده شده و نیز سایت‌هایی که به جهت محدودیت نتوانستیم در مقاله ذکر از آنها داشته باشیم به این نتیجه می‌رسیم که محیط اینترنت در زبان انگلیسی انباشته از اطلاعات خلاف واقع پیرامون تشیع به طوریکه اگر یک کاربر نا آگاه و غیر مطلع برای کسب اطلاعات و شناخت مناسب از تشیع به اینترنت رجوع نماید دچار حیرت و سردرگمی شده و با وجود این اطلاعات غلط (چه عمدی و چه سهوی)

۱. <http://www.al-shia.org/html/eng/index.php>

۲. موسسه آل‌البتیت علیهم‌السلام تحت نظر دفتر آیه‌الله سیستانی در شهر قم اداره می‌گردد.

– که تنها نمونه‌ی اندکی از آنها در متون ترجمه شده در مقاله مشاهده شد – ذهنیت نادرستی از تشیع و شیعیان و اعتقادات آنها پیدا نموده و حتی از شناخت حداقلی مناسب نیز نسبت به تشیع باز می‌ماند و در تصور خود تشیع را یک جریان سیاسی با تاکید بر حکومت موروثی و خانوادگی و دارای افکار و اعتقاداتی که سرچشمه گرفته از احساسات می‌باشد، تصویر می‌نماید .

در برابر این حضور پررنگ اما مخرب سایتهای ذکر شده ، متاسفانه سایتهایی از شیعه که در محیط وب فعالیت دارند ، در جستجوهای اینترنتی کمتر دیده شده و کاربران دسترسی راحتی به آنها ندارند و در رتبه بندی‌های موتورهای جستجو نیز دارای رتبه‌ی مناسب و بالایی نیستند تا در نتایج جستجوها در صفحه‌ی اول ، دیده شده و احتمال مشاهده شدن بیشتری برای کاربران فراهم آورند .

■ نکات موثر در افزایش بازدهی سایتهای شیعه

در انتهای این نوشتار به نکاتی اشاره می‌کنیم که در صورت رعایت آنها بازده سایت‌های شیعه افزایش می‌یابد:

۱) تطابق با استانداردهای موتورهای جستجو

طبق بررسی‌های صورت گرفته عمده سایتهایی که دارای محتوای مناسب جهت معرفی شیعه می‌باشند از طراحی قدیمی و ضعف ساختاری و عدم تطابق با شرایط روز دنیای وب رنج می‌برند ، لذا کارایی آنها از بعد فنی پایین بوده به طوری که در موتورهای جستجو یا اصلاً دیده نمی‌شوند و یا کمتر قابل دست‌یابی می‌باشند .

از آنجایی که استانداردهای وب در حال تغییر و تطابق با شرایط روز دنیای اینترنت بوده و با ظهور استانداردهای جدید و عملیاتی شدن آنها ، استانداردهای موتورهای جستجو نیز تغییر می‌نماید ، اگر سایتهای نیز این تغییرات را در بعد فنی به کاربرند موفق به کسب رتبه‌ی بالاتری^۱ در نتایج جستجوی موتورها شده و از احتمال بیشتری برای دیده شدن توسط کاربران برخوردار خواهند شد ، روشن است که ارزش یک سایت به مراجعه‌ی بیشتر و اقبال

۱. البته این مورد ، یکی از عوامل کسب رتبه‌ی بالا در نتایج موتورهای جستجو می‌باشد.

کاربران جهت مطالعه مقالات و محتوای آن می‌باشد.

۲) به کار بردن کلمات کلیدی و عنوان بندی مطالب

طبق بررسی انجام شده، عمده‌ی سایت‌ها در صفحات خود از به کارگیری عنوان صفحه^۱ و کلمات کلیدی هر صفحه غافل مانده‌اند لذا موتورهای جستجو، این سایت‌ها را - با وجود محتوای متنوع و گسترده‌ی آنها - تنها با نام دامنه‌ی^۲ آن می‌شناسند و امکان رتبه بندی در عناوین دیگر از آنها سلب شده است. این نکته، مساله‌ی بسیار مهم و در عین حال کاربردی است که مورد غفلت اکثر سایتها واقع شده است.

از آنجایی که موتورهای جستجو دائماً توسط روباتهای نرم افزاری خود در حال بررسی سایت‌های مختلف بوده و سایت‌های موجود در دنیای وب را رتبه بندی و امتیاز دهی می‌نمایند، اگر سایتی در هر صفحه‌ی خود دارای عنوان و کلمات کلیدی مختص به آن صفحه نباشد، تمامی صفحات با همان عنوان اصلی سایت شناخته می‌شوند، به عبارت واضح تر تمام صفحات سایتی که ممکن است دارای صدها صفحه نیز باشد، در نگاه روبات نرم افزاری موتور جستجو فقط یک نام بیشتر نخواهد داشت و این پایگاه تنها در نتایج جستجوی آن نام که برای موتور جستجو شناخته شده است برای کاربران آورده می‌شود، در حالی که در بسیاری از موارد، نام دامنه‌ی یک سایت بسیار متفاوت با مطالب متنوع موجود در آن می‌باشد و تمام زحماتی که برای تهیه‌ی آن مطالب صرف شده تنها زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که یک کاربر به صورت اتفاقی به این سایت دسترسی پیدا کند.

۳) حفظ ارتباط با مخاطب و به روز بودن

یکی از نواقص عمده‌ی سایت‌های شیعه به روز نبودن آنها و نیز عدم امکان تعامل و ارتباط کاربران با مدیران سایت‌ها می‌باشد که این دو عامل باعث شده که کارایی آنها به میزان زیادی کاهش یافته و کابر نوعاً با سایتی حاوی مطالب آرشویی و بایگانی شده مواجه شود

۱. Title

۲. Domain

و امکان پرسش و یا درخواست از مدیران آن سایت برایش امکان پذیر نبوده و با مراجعه‌ی مکرر، مطلب جدیدی در آن مشاهده نمی‌کند.

۴) مخاطب شناسی

یک سایت به منزله‌ی یک رسانه است که هم باید به روز باشد و هم باید برای مخاطبی که به این سایت رجوع می‌نماید برنامه‌ریزی نماید که چگونه محتوا را در اختیار او قرار دهد. یک سایت پویا و کارآمد کاربران خود را از این لحاظ که از چه مناطقی به سایت متصل شده‌اند و دارای چه نیازها و علایقی هستند تحت نظر دارد و بر اساس تجزیه و تحلیل این آمار و اطلاعات، سعی در ارائه‌ی خدمات متنوع و گسترده‌ای به کاربران می‌نماید.

۵) گسترش ارائه‌ی خدمات سایت

امروزه در اینترنت یکی از عواملی که باعث جذب بیشتر کاربران به بعضی از سایتهای اینترنتی می‌شود ارائه‌ی خدمات متنوع و گسترده در قالب‌ها (متن، فیلم، صدا، کتاب الکترونیک و ...) و فرمتهای مختلف می‌باشد که هر کاربری با هر نوع نیاز و سلیقه‌ای می‌تواند از مطالب و محتوای تهیه شده در سایت بهره مند گردد.

۶) معرفی تشیع توسط شیعیان

بهبتر است در تمامی سایتهای شیعه بخشی به عنوان معرفی مکتب تشیع اختصاص یابد تا کاربران نا آشنا زمینه‌ی آشنایی با تشیع توسط سایتهای شیعه برایشان فراهم گردد. این امر که در دید کلان خود بستر بسیار مناسبی را جهت معرفی و آشنایی طیف گسترده‌ای از کاربران اینترنت با تشیع فراهم می‌نماید نوعاً در سایتهای شیعه به دلیل پرداختن به موضوعات مختلف به حاشیه رانده شده است و بهتر است که در صفحه‌ی اصلی سایت یک بخش ثابت به آن اختصاص داده شود.

۷) پیوند به دیگر سایتهای شیعه

قرار دادن لینک دیگر سایتهای باعث تعامل و رجوع بیشتر کاربران به سایر سایتهای شیعه

می‌گردد به طوریکه اگر کاربری بایک سایت شیعی مواجه شد امکان دسترسی به سایت‌های دیگر نیز بدون جستجو در محیط وب برایش فراهم می‌گردد.

۸) استفاده از امکانات موتورهای جستجو

موتورهای جستجو دارای خدمات گسترده و متنوعی برای مدیران سایت‌ها میباشند که بعضی از این خدمات عرضه شده دارای هزینه بوده و پاره‌ای دیگر نیز رایگان می‌باشند. یکی از این موارد، ارائه‌ی خدمات جستجوی هدفمند برای یک سایت می‌باشد، یعنی به ازاء پرداخت مبلغی، کلمه‌ی خاصی را که مورد نظر سایت است در نتیجه‌ی جستجو و در صفحه‌ی اول و در رتبه‌ی تعیین شده نمایش می‌دهند. لذا مناسب است که متولیان پایگاه‌های دینی علاوه بر رعایت موارد فنی و محتوایی، ضمن تعامل با سایت‌های موتورهای جستجو، از این امکان استفاده نموده و احتمال دیده شدن و رساندن پیام دینی خود را به کاربران بیشتری در محیط مجازی فراهم آورند. این مهم با هزینه‌ی بسیار کمتر از هزینه‌ی ایجاد یک پایگاه و نگهداری و به روز رسانی آن به دست خواهد آمد.

۱۰) گستردگی محتوای سایت‌ها

یکی دیگر از مشکلات و کاستی‌های سایت‌های شیعه عدم گستردگی اطلاعات و محتوای موجود در این سایت‌ها می‌باشد که متأسفانه بعضی از آنها فقط کتاب‌ها و مقالات یک یا چند نویسنده‌ی خاص را عرضه نموده^۱ و یا اینکه تنها به بخشی از تاریخ و فرهنگ شیعه پرداخته‌اند که به نظر می‌رسد مدیران سایت‌های شیعه باید دید عام‌تر و جهانی‌تری نسبت به کاربران داشته و محتواهای متنوع و گسترده را در قالب‌های مختلف برای استفاده هر چه بیشتر مراجعه کنندگان تهیه نمایند.

۱. مخاطب ما در این جا سایت‌هایی است که برای تبلیغ مکتب تشیع و معرفی شیعه ایجاد شده است و گرنه سایت‌های که برای معرفی موسسه، شخصیت و یا جریان خاصی ایجاد شده از موضوع بحث ما خارج است.

■ نتیجه

آنچه که ما در این تحقیق و بررسی با آن برخورد کردیم این بود که بر خلاف سایر ادیان و فرق^۱، معرفی اعتقادات شیعیان و عرضه‌ی آنها، در سایت‌هایی صورت می‌گیرد که توسط غیر شیعیان اداره می‌شود و عمدتاً نیز توسط مراکز غربی و در درجه‌ی بعد اهل سنت ایجاد شده است از طرف دیگر سایت‌های شیعه نیز حضور کم رنگی در این عرصه دارند هم به جهت کاستی‌های فنی و هم به جهت تعداد اندک آنها در حوزه‌ی انگلیسی زبان.

در بررسی محتوای این سایت‌ها مشخص گردید آن تصویری که از شیعه و تشیع و اعتقاد آنها در این سایت‌ها عرضه می‌گردد یا مطابق با نگاه غالب اهل سنت می‌باشد و یا اینکه برگرفته از نظرات کسانی است که درک درستی از اعتقادات شیعیان نداشته‌اند.

در هر صورت، این حجم وسیع و گسترده‌ی مطالب که به معرفی شیعه در حوزه‌ی انگلیسی زبان می‌پردازد با واقعیت اعتقادات شیعیان در تضاد بوده و کاربر انگلیسی زبان را که در پی کسب اطلاع و آگاهی از اعتقادات شیعیان است دچار سردرگمی و تحیر و برداشت غلط می‌نماید، لذا باید کسانی که عهده دار امر تبلیغ مکتب تشیع می‌باشند چاره‌ای برای این امر بیاندیشند.

ما در این مقاله به تمام کاستی‌های سایت‌های شیعه و غیر شیعه که در جهت معرفی تشیع در محیط اینترنت فعالیت می‌کنند نپرداختیم و این امر مجال گسترده‌تر و بیشتری را می‌طلبد که باید در جای خود به آن پرداخت. هدف ما، تنها ارائه‌ی تصویری کوچک بود از آنچه که راجع به تشیع در حوزه‌ی زبان انگلیسی در اینترنت وجود دارد و این که بدانیم دیگران (عمداً و یا سهواً) چه تصویری از ما به جهانیان ارائه می‌نمایند و نسبت به آن نیز هوشیار باشیم.

۱. به طور مثال عمده سایت‌هایی که ما در اینترنت در مورد اسماعیلیه و بهائیت و مسیحیان (با توجه به اختلاف فرق و گروه‌های مسیحی) و دیگر ادیان و فرق موجود بررسی نمودیم توسط معتقدان به همان آئین و دین ایجاد و اداره شده و می‌شود.